

ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงเรียกชื่อทิศใหญ่ทั้ง 4 ว่า **เบื้องตะวันตก** **เบื้องตะวันออก** **เบื้องคั่นนอน** และ **เบื้องหัวนอน**

ในภาคใต้ยังคงเรียกทิศเหนือว่า **ปละดิน** และทิศใต้ว่า **ปละหัวนอน** (คำ ปละ นี้อาจจะเป็นคำเดียวกับ **ปลาก** ซึ่งปรากฏในลิลิตพระลอว่า “ชมพุกุษาหลายหลาก **สองปลากข้างแถวทาง**”) ชาวไต้หวันหันหัวหันเท้าในเวลานอนไปตามทิศที่เรียก

ในตำนานพระธาตุนครศรีธรรมราช เรียกทิศทักษิณว่า **ฝ่ายสตัน** ทิว **ส** คงเกินมา เพราะเรียกทิศประจิมว่า **สตก** ด้วย เข้าทำนอง มะนาวมะกล่ำ มะอ้อย ที่ชาวบ้านบางคนใช้โดยกล่าวว่า ชาวกรุงจะไม่รู้เรื่องถ้าเรียกหัวนอน ๆ

เจ้าคุณอนมานราชชน อธิบายว่าการที่ไทยถือว่าทิศใต้เป็นทิศสำคัญนั้น เป็นการลอกแบบมาจากชาวอินเดียฝ่ายใต้ ซึ่งนิยมทิศทักษิณเป็นทิศขวา และทิศอุดรเป็นทิศซ้าย เช่นในคำทักษิณาวรรต ว่าเวียนขวา และอุดราวรรต ว่าเวียนซ้าย

ชาวปัตตานีและที่ใกล้เคียง เรียกทิศใต้ว่า **กปลา ตีโคร์** (Kepala bedor) แปลตามตัวว่า

หัวนอน เรียกทิศเหนือว่า **ฮุงงากี** (Hujung kaki) แปลตามตัวว่า ปลายตีน จึงตรงกับภาษาไทยในสมัยสุโขทัย ทั้งนิยมหันหัวหันตีนในเวลานอนไปตามชื่อที่เรียกนี้ด้วย ถ้าซัดซ้องหันหัวไปทิศใต้ไม่ได้ก็ให้หันไปทิศตะวันออก จะหันหัวไปทิศเหนือไม่ได้ก็เด็ดขาดเพราะเป็นทิศที่คนตายนอนประการหลังนี้เผอิญมาตรงกับลัทธิอิสลาม ซึ่งเมื่อฝังศพให้เอาหัวไปทางทิศเหนือด้วย

ทำไมไทยสุโขทัยและไทยใต้กับชาวปัตตานีจึงมีคตินิยมตรงกัน อาจเป็นเพราะร่วมครุ คือชาวอินเดียฝ่ายใต้ หรือมีฉะนี้ก็เลียนกัน ในข้อนี้จะต้องสืบว่า ชาวประเทศมาเลเซียโดยทั่วไปเชื่อถืออย่างนี้หรือเปล่า ถ้าเป็นเพียงเฉพาะถิ่นแถวปัตตานีก็แสดงว่าได้รับไปจากไทย และโดยเฉพาะจากไทยใต้

การเรียกทิศทางว่าไหนเหนือ ไหนใต้ นั้น ออกจะกำกวมอยู่ เช่น คนกลางเมืองสงขลาเรียกคนที่อยู่ทางทิศใต้ว่า ชาวเหนือ อำเภอหาดใหญ่ซึ่งอยู่ค่อนไปทางทิศใต้ของสงขลา เคยมีชื่อเรียกว่า อำเภอเหนือมาก่อน ทำไมได้จึงกลับเป็นเหนือ

(โปรดอ่านต่อหน้า ๕๘)